

Paoletto, G. "Public-Private Sector Partnerships: An Overview of Cause and Effect". In *Public-Private Partnership in the Social Sector: Issues and Country Experiences in Asia and the Pacific (ADB Policy Papers Series №1)*. Tokyo: ADBI Publishing; Asian Development Bank Institute, 2000.

"Reitynh investytsiinoi pryvablyvosti rehioniv. Povna versiia" [Rating investment attractiveness of regions. Full version]. ukropject.gov.ua.sistes

Shylepnytskyi, P. I. *Derzhavno-pryvatne partnerstvo: teoriia i praktyka* [Public-private partnerships: Theory and Practice]. Chernivtsi, 2011.

Topchiiev, O. H. *Odeskyi rehion: peredumovy formuvannia, struktura i terytorialna orhanizatsiia hospodarstva* [Odessa region: background formation, structure and territorial organization of the economy]. Odesa: Astroprint, 2012.

Tymoshchuk, O. M., and Melnyk, O. V. "Formuvannia mekhanizmu realizatsii lohistychnoi stratehii richkovykh portiv" [Forma-

tion mechanism for implementing sourcing river ports]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2013): 146-155.

Tsohla, O. "Teoretychni zasady traktuvannia poniattia «kontsesiia»" [The theoretical basis of the interpretation of the concept of "license"]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (145) (2013): 34-39.

Varvarenko, V. "O tselesoobraznosti perekhoda na kontsesionnye dogovory v portakh Ukrainy" [On the feasibility of transition to concession contracts in the ports of Ukraine]. <http://pravda.tis.ua/pravda>.

Varnavskiy, V. G. *Partnerstvo gosudarstva i chastnogo sektora: formy, proekty, riski* [Partnership between the government and the private sector: forms, projects, risks]. Moscow: Nauka, 2005.

Vynnytskyi, B. et al. *Dosvid ta perspektyvy vprovadzhennia derzhavno-pryvatnykh partnerstv v Ukraini ta za kordonom* [Experience and prospects of public-private partnerships in Ukraine and abroad]. Kyiv: K. I. S., 2008.

УДК 351.087.431.3:332.1.003.12(477)

ОЦІНКА СТАНУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

© 2015 ТКАЧЕНКО І. В.

УДК 351.087.431.3:332.1.003.12(477)

Ткаченко І. В. Оцінка стану Пенсійного фонду України: регіональний аспект

Метою даного дослідження є визначення регіонів України, які створюють значне навантаження на бюджет Пенсійного фонду, а також здійснення аналізу обсягів надходжень пенсійних внесків і витрат на пенсійні виплати регіонів, що надасть можливість оцінити їх вплив на стан Пенсійного фонду країни в цілому та знайти джерела для його збалансування. У результаті здійснено аналіз демографічного стану та пенсійного забезпечення осіб пенсійного віку в розрізі регіонів України, виявлено взаємодіючі фактори та їх вплив на стан дохідної та витратної частин бюджету Пенсійного фонду. Також проведено оцінку участі кожного регіону у формуванні дохідної та витратної частин бюджету Пенсійного фонду, здійснено розподіл регіонів на групи за рівнем дефіциту та непокриттям витрат, що дало можливість виявити регіони «критичної групи», які створюють значне фінансове навантаження на бюджет Пенсійного фонду.

Ключові слова: демографічний стан, пенсійне забезпечення, власні пенсійні надходження, зайняте населення.

Табл.: 4. **Формул:** 1. **Бібл.:** 8.

Ткаченко Ірина Віталіївна – старший викладач кафедри обліку, аналізу і аудиту, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського (вул. Першотравнева, 20, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: tirina@e-mail.ua

УДК 351.087.431.3:332.1.003.12(477)

Ткаченко И. В. Оценка состояния Пенсионного фонда Украины: региональный аспект

Целью данного исследования является определение регионов Украины, создающих значительную нагрузку на бюджет Пенсионного фонда, а также проведение анализа относительно объемов поступлений пенсионных взносов и расходов на пенсионные выплаты регионов, что позволит оценить их влияние на состояние Пенсионного фонда страны в целом и найти источники для его сбалансирования. В результате проведен анализ демографического состояния и пенсионного обеспечения лиц пенсионного возраста в разрезе регионов Украины, определены взаимодействующие факторы и их влияние на состояние доходной и расходной частей бюджета Пенсионного фонда. Также выполнена оценка участия каждого региона в формировании доходной и расходной частей бюджета Пенсионного фонда. Проведено распределение регионов на группы по уровню дефицита и непокрытию расходов, что дало возможность выявить регионы «критической группы», которые создают значительную финансовую нагрузку на бюджет Пенсионного фонда.

Ключевые слова: демографическое состояние, пенсионное обеспечение, собственные пенсионные поступления, занятое население.

Табл.: 4. **Формул:** 1. **Библ.:** 8.

Ткаченко Ирина Виталиевна – старший преподаватель кафедры учета, анализа и аудита, Кременчугский национальный университет им. М. Остроградского (ул. Первомайская, 20, Кременчуг, 39600, Украина)

E-mail: tirina@e-mail.ua

UDC 351.087.431.3:332.1.003.12(477)

Tkachenko I. V. Estimating the Status of the Pension Fund of Ukraine: Regional Aspect

This study is aimed to determine the regions of Ukraine, which are posing a significant strain on budget of the Pension Fund, as well as analyze the income volumes of pension contributions and payments to regions, in order to estimate the impacts on the State Pension Fund of the country in a whole and to find sources for its balancing. As result, an analysis of the demographic status and pension maintenance of persons in the retirement age by regions of Ukraine has been conducted, the interacting factors and their impact on the state of revenues and expenditures of the Pension Fund budget have been determined. Also, each region's participation in the formation of revenues and expenditures of the Pension Fund budget has been evaluated. A grouping of regions by the level of deficit and failure to cover expenditures has been carried out, which helped to identify the regions from «critical group», creating a significant financial burden on the Pension Fund budget.

Key words: demographic status, pension maintenance, private pension income, employed population.

Tabl.: 4. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 8.

Tkachenko Iryna V. – Senior Lecturer of the Department of Accounting, Analysis and Audit, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy National University (vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: tirina@e-mail.ua

Поряд із загальними пріоритетами розвитку регіонів соціально-економічний розвиток завжди має велике значення, бо в сукупності визначає загальний стан розвитку країни в цілому. Українська пенсійна система пережила багато змін і реформ, але актуальними залишаються питання стосовно процесу формування і використання коштів Пенсійного фонду, зокрема на рівні регіонів країни, що і зумовило вибір теми дослідження.

Питання розробки механізмів сприяння підвищенню ефективності пенсійних реформуваль розглядали С. В. Онишко та Л. С. Миргородська [6], основні проблеми формування пенсійного фонду у Дніпропетровській області вивчали В. В. Даценко та І. І. Туболец [3]. Сучасним інструментам пенсійного забезпечення присвятили свої наукові праці Виноходова С. Г., Долгова О. О. [2]. Визначення ступеня розвитку пенсійної системи України та її вплив на соціальний стан населення досліджували Л. В. Батченко та М. М. Деліні [1]. Значимий внесок у формування національної концепції пенсійного забезпечення зробили Б. Зайчук [4], М. Папієв [8].

Метою даної статті є визначення регіонів України, які створюють значне навантаження на бюджет Пенсійного фонду, що і є причиною його дисбалансу. Здій-

снення аналізу обсягів надходжень пенсійних внесків і витрат на пенсійні виплати регіону надасть можливість здійснити оцінку їх впливу на процес формування Пенсійного фонду країни в цілому та знайти джерела для його збалансування.

Для проведення дослідження визначимо основні етапи аналізу, здійснення якого планується з використанням методу ранжирування:

1) визначення демографічного стану та пенсійного забезпечення осіб пенсійного віку регіонів;

2) виявлення взаємодіючих факторів та оцінка їх впливу на стан дохідної та витратної частини бюджету Пенсійного фонду;

3) оцінка участі кожного регіону України у формуванні дохідної та витратної частини бюджету Пенсійного фонду;

4) розподіл регіонів на групи за рівнем дефіциту та непокриттям витрат.

Для аналізу демографічного стану та пенсійного забезпечення осіб пенсійного віку регіонів використовуємо такі показники: кількість наявного населення, кількість осіб пенсійного віку, їх частка у загальній чисельності наявного населення та розмір середньої пенсії по регіонах (табл. 1)

Таблиця 1

Аналіз демографічного стану та пенсійного забезпечення осіб пенсійного віку в розрізі регіонів України у 2013 р.

Регіон України	Наявне населення, осіб	Кількість осіб пенсійного віку	Частка осіб пенсійного віку в кількості наявного населення	Середня пенсія, грн
1	2	3	4	5
АРК	1967200	559462	28,4	1397
Вінницька	1618300	512647	31,7	1294
Волинська	1041300	284150	27,3	1302
Дніпропетровська	3292400	1021730	31,0	1564
Донецька	4343900	1403577	32,3	1734
Житомирська	1262500	412178	32,6	1335
Закарпатська	1256900	293984	23,4	1254
Запорізька	1775800	553120	31,1	1497
Івано-Франківська	1382100	370942	26,8	1312
Київська	1725500	747048	43,3	1996
Кіровоградська	987600	310460	31,4	1322
Луганська	2239500	739117	33,0	1682
Львівська	2538400	714003	28,1	1357
м. Київ	2868700	563451	19,6	1488
м. Севастополь	385900	119358	30,9	1617
Миколаївська	1168400	344812	29,5	1385
Одеська	2396500	651692	27,2	1414
Полтавська	1458200	469218	32,2	1408
Рівненська	1158800	313958	27,1	1309
Сумська	1133000	366172	32,3	1343
Тернопільська	1073300	308378	28,7	1222
Харківська	2737200	808785	29,5	1438
Херсонська	1072500	310899	29,0	1308

1	2	3	4	5
Хмельницька	1307000	424574	32,5	1297
Черкаська	1260000	425131	33,7	1337
Чернівецька	908500	239024	26,3	1262
Чернігівська	1066800	372873	35,0	1345

Джерело: складено автором за даними [7].

Аналіз показав такі результати:

- ✦ за показником «кількість осіб пенсійного віку» до першої п'ятірки входять такі області: Донецька (1,4 млн осіб), Дніпропетровська (1,0 млн осіб), Харківська (0,8 млн осіб), Київська (0,7 млн осіб) та Луганська (0,7 млн осіб).
- ✦ за «часткою осіб пенсійного віку в загальній чисельності наявного населення» до першої п'ятірки входять такі області: Київська (43,3%), Чернігівська (35,0%), Черкаська (33,7%), Луганська (33,0%), Житомирська (32,6%).
- ✦ за розміщенням регіонів у порядку зменшення розмірів середньої пенсії до перших п'яти лідерів належать такі області: Київська (1996 грн), Донецька (1734 грн), Луганська (1682 грн), м. Севастополь (1617 грн), Дніпропетровська (1564 грн).

Як бачимо, у Київській та Луганській областях кількість пенсіонерів висока не лише в абсолютних цифрах, а й у розрахунку на одного мешканця. Ситуація вказує на безумовне старіння населення цих регіонів, що значно впливає на загальний стан Пенсійного фонду країни. До того ж, найбільший показник середньої пенсії в цих областях спонукає до подальшого проведення аналізу.

Враховуючи те, що обсяг надходжень до бюджету Пенсійного фонду прямо залежить від розміру середньої заробітної плати (як джерела сплати єдиного соціального внеску) та кількості зайнятого населення (як платника єдиного соціального внеску) для оцінки стану дохідної частини застосуємо саме ці показники (табл. 2).

За обсягами власних надходжень розподіл областей показує, що найбільшу частку в загальній сумі надходжень до Пенсійного фонду складають власні надходження від м. Києва (18,3%), Донецької (12,0%), Дніпропетровської (9,6%), Харківської (5,6%) та Луганської (5,3%) областей.

Далі перейдемо до оцінки впливу факторів на обсяги власних надходжень вказаних регіонів.

1. Фактор «розмір середньої заробітної плати» на обсяги власних надходжень має:

- ✦ прямий вплив – у м. Києві та Луганській області;
- ✦ непрямий вплив – у Донецькій, Дніпропетровській, Харківській областях.

2. Фактор «кількість зайнятого населення» на обсяги власних надходжень має:

- ✦ прямий вплив у Донецькій, Дніпропетровській, Харківській областях;
- ✦ непрямий вплив – у м. Києві та Луганській області.

Проведена оцінка показала, що для Донецької та Дніпропетровської областей резервом збільшення власних надходжень до Пенсійного фонду є збільшення кількості зайнятого населення, на що вказує рейтинг областей за цим показником, для Харківської області – зростання середньої заробітної плати.

Для об'єктивної оцінки впливу кожного з регіонів на бюджет Пенсійного фонду необхідно розглянути його витратну частину, взявши для аналізу такі показники – кількість осіб пенсійного віку та розмір середньої пенсії по регіонах України (табл. 3).

У результаті ранжирування регіонів за обсягом витрат на виплату пенсій найбільших досягають показники у Донецькій (29205,6 млн грн), Дніпропетровській (19175,8 млн грн), Київській (17893,3 млн грн), Луганській (14918,3 млн грн) і Харківській (13956,4 млн грн) областях.

1. Фактор «кількість осіб пенсійного віку» на обсяги витрат на виплату пенсій має:

- ✦ прямий вплив – у Донецькій, Дніпропетровській та Харківській областях;
- ✦ непрямий вплив – у Київській та Луганській областях.

2. Фактор «середній розмір пенсії» на обсяги витрат на виплату пенсій має:

- ✦ прямий вплив – у Київській та Луганській областях;
- ✦ непрямий вплив – у Донецькій, Дніпропетровській та Харківській областях.

Для подальшої оцінки участі кожного регіону України у формуванні дохідної та витратної частини бюджету Пенсійного фонду здійснимо порівняння надходжень і видатків кожного регіону та обчислимо їх частку у загальних доходах і витратах (табл. 4). Як бачимо, має місце певна територіальна диференціація – диспропорції у формуванні і витрачанні бюджету Пенсійного фонду. Загалом існуючі диспропорції пов'язані з нерівномірністю соціально-економічного розвитку регіонів, розрізненням розподілу капіталу по різних галузях, територіальними відмінностями в забезпеченні природними та трудовими ресурсами, природно-кліматичними та соціально-демографічними особливостями.

Так, найвищі показники виробництва доданої вартості, яка включає оплату праці найманих працівників, податки, пов'язані з виробництвом та валовий прибуток, характерні для високоіндустріальних регіонів (Донецька і Дніпропетровська, Запорізька, Луганська обл.) і є найнижчими – для аграрно-індустріальних (Чернівецька, Тернопільська, Закарпатська, Херсонська обл.).

На економічні можливості регіонів значно впливають і капітальні вкладення, що здійснюються в роз-

Ранжирування регіонів України за обсягами власних наповнень бюджету Пенсійного фонду та факторів впливу на них (2013 р.)

№	Регіон України	Власні надходження, млн грн	Частка у загальній сумі власних надходжень, %	Регіон України	Зайняте населення, тис. осіб	Регіон України	Розмір середньої заробітної плати, грн	Регіон України	Частка зайнятого у складі економічно активного, %
1	м. Київ	30542,7	18,3	Донецька	1856,9	м. Київ	5007,0	м. Київ	94,8
2	Донецька	20028,0	12,0	Дніпропетровська	1460,8	Донецька	3755,0	Одеська	94,7
3	Дніпропетровська	16022,4	9,6	м. Київ	1292,5	Київська	3351,0	АРК	94,3
4	Харківська	9346,4	5,6	Харківська	1208,3	Луганська	3337,0	м. Севастополь	94,3
5	Луганська	8845,7	5,3	Львівська	1035,6	Дніпропетровська	3336,0	Київська	93,9
6	Львівська	7176,7	4,3	Одеська	987,6	Запорізька	3142,0	Луганська	93,8
7	Одеська	7176,7	4,3	Луганська	928,4	м. Севастополь	3114,0	Харківська	93,6
8	Запорізька	6676,0	4,0	АРК	849,5	Миколаївська	3094,0	Дніпропетровська	93,5
9	Київська	6509,1	3,9	Запорізька	764	Полтавська	2988,0	Запорізька	93,4
10	АРК	5340,8	3,2	Київська	718,5	Харківська	2975,0	Львівська	92,9
11	Полтавська	5340,8	3,2	Вінницька	635,1	Одеська	2947,0	Івано-Франківська	92,8
12	Вінницька	4005,6	2,4	Полтавська	604,8	АРК	2850,0	Миколаївська	92,6
13	Миколаївська	3338,0	2,0	Хмельницька	524,3	Рівненська	2844,0	Чернівецька	92,6
14	Черкаська	3338,0	2,0	Черкаська	524,1	Львівська	2789,0	Сумська	92,3
15	Житомирська	3171,1	1,9	Івано-Франківська	520,4	Сумська	2702,0	Донецька	92,2
16	Сумська	3171,1	1,9	Закарпатська	508,2	Черкаська	2682,0	Закарпатська	92,2
17	Хмельницька	3171,1	1,9	Житомирська	502,2	Івано-Франківська	2679,0	Волинська	92,2
18	Івано-Франківська	2837,3	1,7	Миколаївська	500,1	Вінницька	2651,0	Кіровоградська	92,1
19	Рівненська	2837,3	1,7	Сумська	461,5	Хмельницька	2641,0	Хмельницька	92,0
20	Кіровоградська	2670,4	1,6	Рівненська	446,5	Кіровоградська	2608,0	Полтавська	91,8
21	Чернігівська	2670,4	1,6	Херсонська	445,9	Волинська	2580,0	Вінницька	91,6
22	Закарпатська	2503,5	1,5	Чернігівська	419,4	Житомирська	2561,0	Херсонська	91,5
23	Волинська	2336,6	1,4	Волинська	412,3	Закарпатська	2553,0	Черкаська	91,1
24	Херсонська	2336,6	1,4	Тернопільська	400,3	Чернігівська	2504,0	Чернігівська	90,7
25	Тернопільська	2169,7	1,3	Кіровоградська	397,3	Чернівецька	2484,0	Житомирська	90,7
26	м. Севастополь	1669,0	1,0	Чернівецька	334,4	Херсонська	2464,0	Рівненська	90,6
27	Чернівецька	1669,0	1,0	м. Севастополь	162,9	Тернопільська	2359,0	Тернопільська	90,6

Джерело: складено автором за даними [7].

Ранжирування регіонів за певними статистичними показниками (2013 р.)

Регіон України	Співвідношення зайнятих до пенсіонерів	Регіон України	Демографічний коефіцієнт	Регіон України	Кількість осіб пенсійного віку	Регіон України	Середня пенсія, грн	Регіон України	Виплати на виплату пенсій, млн грн*
м. Київ	2,5	Київська	1,0	Донецька	1403577	Київська	1996	Донецька	29205,6
Закарпатська	1,8	Чернігівська	0,8	Дніпропетровська	1021730	Донецька	1734	Дніпропетровська	19175,8
Чернівецька	1,6	Черкаська	0,8	Харківська	808785	Луганська	1682	Київська	17893,3
Одеська	1,6	Житомирська	0,7	Київська	747048	м. Севастополь	1617	Луганська	14918,3
АРК	1,6	Хмельницька	0,7	Луганська	739117	Дніпропетровська	1564	Харківська	13956,4
Харківська	1,6	Луганська	0,7	Львівська	714003	Запорізька	1497	Львівська	11626,8
Рівненська	1,6	Вінницька	0,7	Одеська	651692	м. Київ	1488	Одеська	11057,9
Волинська	1,6	Полтавська	0,7	м. Київ	563451	Харківська	1438	м. Київ	10061,0
Миколаївська	1,6	Кіровоградська	0,7	АРК	559462	Одеська	1414	Запорізька	9936,2
Львівська	1,5	Донецька	0,7	Запорізька	553120	Полтавська	1408	АРК	9378,8
Херсонська	1,5	Сумська	0,7	Вінницька	512647	АРК	1397	Вінницька	7960,4
Івано-Франківська	1,5	Тернопільська	0,7	Полтавська	469218	Миколаївська	1385	Полтавська	7927,9
м. Севастополь	1,5	Запорізька	0,7	Черкаська	425131	Львівська	1357	Черкаська	6820,8
Дніпропетровська	1,5	Дніпропетровська	0,7	Хмельницька	424574	Чернігівська	1345	Хмельницька	6608,1
Запорізька	1,5	м. Севастополь	0,7	Житомирська	412178	Сумська	1343	Житомирська	6603,1
Тернопільська	1,4	Івано-Франківська	0,7	Чернігівська	372873	Черкаська	1337	Чернігівська	6018,2
Сумська	1,4	Херсонська	0,6	Івано-Франківська	370942	Житомирська	1335	Сумська	5901,2
Донецька	1,4	Львівська	0,6	Сумська	366172	Кіровоградська	1322	Івано-Франківська	5840,1
Кіровоградська	1,4	Миколаївська	0,6	Миколаївська	344812	Івано-Франківська	1312	Миколаївська	5730,8
Полтавська	1,4	Волинська	0,6	Рівненська	313958	Рівненська	1309	Рівненська	4931,7
Вінницька	1,4	Рівненська	0,6	Херсонська	310899	Херсонська	1308	Кіровоградська	4925,1
Луганська	1,4	Харківська	0,6	Кіровоградська	310460	Волинська	1302	Херсонська	4879,9
Хмельницька	1,4	АРК	0,6	Тернопільська	308378	Хмельницька	1297	Тернопільська	4522,1
Житомирська	1,3	Одеська	0,6	Закарпатська	293984	Вінницька	1294	Волинська	4439,6
Черкаська	1,3	Чернівецька	0,6	Волинська	284150	Чернівецька	1262	Закарпатська	4423,9
Чернігівська	1,3	Закарпатська	0,5	Чернівецька	239024	Закарпатська	1254	Чернівецька	3619,8
Київська	1,0	м. Київ	0,4	м. Севастополь	119358	Тернопільська	1222	м. Севастополь	2316,0

* – розраховано, виходячи з розміру середньої пенсії в регіоні і чисельності пенсіонерів.

Джерело: складено автором за даними [7].

Оцінка участі кожного регіону України у формуванні дохідної та витратної частини бюджету Пенсійного фонду за 2013 р.

Регіон України	Власні надходження, млрд грн	Частка у доходах, %	Витрати на виплату пенсій, млрд грн	Частка у витратах, %	Профіцит/дефіцит, млрд грн	Стан непокриття витрат власними доходами, %
АРК	5,3	3,2	9,4	4,0	-4,1	86,1
Вінницька	4,0	2,4	8,0	3,4	-4,0	99,4
Волинська	2,3	1,4	4,4	1,9	-2,1	94,7
Дніпропетровська	16,0	9,6	19,2	8,3	-3,2	32,9
Донецька	20,0	12,0	29,2	12,6	-9,2	62,8
Житомирська	3,2	1,9	6,6	2,8	-3,4	104,0
Закарпатська	2,5	1,5	4,4	1,9	-1,9	86,8
Запорізька	6,7	4,0	9,9	4,3	-3,3	65,6
Івано-Франківська	2,8	1,7	5,8	2,5	-3,0	102,8
Київська	6,5	3,9	17,9	7,7	-11,4	127,2
Кіровоградська	2,7	1,6	4,9	2,1	-2,3	91,6
Луганська	8,8	5,3	14,9	6,4	-6,1	81,4
Львівська	7,2	4,3	11,6	5,0	-4,5	76,5
Миколаївська	3,3	2,0	5,7	2,5	-2,4	83,5
Одеська	7,2	4,3	11,1	4,8	-3,9	70,2
Полтавська	5,3	3,2	7,9	3,4	-2,6	65,3
Рівненська	2,8	1,7	4,9	2,1	-2,1	84,9
Сумська	3,2	1,9	5,9	2,5	-2,7	92,5
Тернопільська	2,2	1,3	4,5	2,0	-2,4	104,0
Харківська	9,3	5,6	14,0	6,0	-4,6	66,1
Херсонська	2,3	1,4	4,9	2,1	-2,5	104,2
Хмельницька	3,2	1,9	6,6	2,9	-3,4	104,0
Черкаська	3,3	2,0	6,8	2,9	-3,5	102,1
Чернівецька	1,7	1,0	3,6	1,6	-2,0	107,8
Чернігівська	2,7	1,6	6,0	2,6	-3,3	111,3
м. Київ	30,5	18,3	10,1	4,3	20,5	-
м. Севастополь	1,7	1,0	2,3	1,0	-0,6	55,9
Разом	166,9	100	231,7	100	-64,8	x

Джерело: складено автором за даними [7].

виток Центрального, Донецького та Придніпровського районів країни. Нерівномірне розміщення населення та його вікова структура також має вплив на диференціацію економічного розвитку регіонів: найбільше населення зосереджено в Донецькому, Придніпровському районах, найнижчі показники чисельності територіального зосередження населення припадають на Подільський і Поліський райони країни [5].

Проведене дослідження свідчить про те, що витрати на виплату пенсій у кожному регіоні (окрім м. Києва) перевищують власні надходження, що, як наслідок, формує дефіцит бюджету Пенсійного фонду в цілому. Найбільшої диспропорції у співвідношенні доходів і витрат (перевищення витрат над доходами більш ніж у 2 рази) спостерігається у Вінницькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Терно-

пільській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

Далі перейдемо до аналізу стану бюджету Пенсійного фонду в розрізі регіонів. Стан профіциту бюджету має у м. Києві, а решта регіонів за рівнем дефіциту можна поділити на три групи із зазначенням інтервалу в абсолютному його значенні:

- ✦ регіони з низьким рівнем дефіциту (до 3 млрд грн);
- ✦ регіони із середнім рівнем дефіциту (від 3 до 6 млрд грн);
- ✦ регіони з високим рівнем дефіциту (від 6 млрд грн).

Так, враховуючи зазначені інтервали, до складу регіонів з низьким рівнем дефіциту входять 12 областей, із середнім рівнем – 11 областей та з високим – 3 області, зокрема це Київська, Луганська та Донецька області.

Однак для аналізу загального фінансового стану бюджету Пенсійного фонду важливе не тільки абсолютне значення дефіциту, а й відносне – тобто його відношення до рівня обсягів власних витрат регіонів на виплату пенсій. Тому далі розрахуємо показник стану непокриття витрат власними доходами регіонів за формулою:

$$C_{\text{нв}} = (B - (D - \delta)) / B,$$

де $C_{\text{нв}}$ – стан непокриття витрат; D – власні доходи регіону; δ – дефіцит бюджету регіону; B – витрати регіону на виплату пенсій.

Одержані результати дають можливість здійснити поділ регіонів на групи за станом непокриття витрат:

I група («критична») – регіони, в яких витрати взагалі не покриваються власними доходами (дефіцит перевищує власні надходження більш ніж на 100%). До складу цієї групи входять 9 областей. Середній показник для групи – 107,5%. Кількість осіб пенсійного віку, для яких не вистачає коштів на виплату пенсій в цих регіонах, у відносному значенні перевищує 50%. Можна сказати, що ці регіони створюють значне фінансове навантаження на бюджет Пенсійного фонду.

II група – регіони, в яких витрати не покривають власні доходи в межах від 50% до 100% – 16 областей. Середній показник для групи – 78,9%.

III група – регіони, в яких витрати покривають власні надходження в межах 50%. До складу цієї групи входить лише 1 область – Дніпропетровська, і показник непокриття витрат складає 32,9%, що вказує на незначне фінансове навантаження.

У результаті, ситуацію, що склалася у регіонах, які входять до складу критичної групи (I), можна охарактеризувати, по-перше, низькою зайнятістю населення, або його неофіційною зайнятістю та оплатою праці; по-друге, високим значенням демографічного коефіцієнта (як співвідношення пенсіонерів до зайнятого населення); і по-третє, низьким рівнем середньої заробітної плати – як об'єкта сплати єдиного соціального внеску.

ВИСНОВКИ

Вирішення проблеми дисбалансу у формуванні надходжень та видатків по регіонах «критичної групи» (I) можливо шляхом:

- ✦ підвищення самозайнятості у сфері сільського господарства та побутового обслуговування населення;
- ✦ збільшення зайнятості сільської молоді в розвитку сільського «зеленого туризму»;
- ✦ зростання ефективності аграрного виробництва (залучення неефективно використовуваних земель до складу посівних площ);
- ✦ розвитку тваринництва, птахівництва та садівництва;
- ✦ створення нових фермерських господарств;
- ✦ розбудови туристичної інфраструктури регіонів;
- ✦ розвитку транспортної, сервісної та соціальної інфраструктури в сільській місцевості для стимулювання зацікавленості інвесторів;

- ✦ посилення економічного стимулювання виробничих підприємств шляхом їх залучення до державних програм. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Батченко Л. В.** Розвиток реформованої пенсійної системи України та її вплив на формування механізму соціального самозахисту населення / Л. В. Батченко, М. М. Деліні // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 188 – 194.
2. **Виноходова С. Г.** Сучасні інструменти пенсійного забезпечення: компаративний аналіз споживчого сприйняття / С. Г. Виноходова, О. О. Долгова // Бізнес Інформ. – 2014. – № 7. – С. 159 – 165.
3. **Даценко В. В.** Удосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні / В. В. Даценко, І. І. Тубилець // Ефективна економіка. – 2012. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=998>
4. **Зайчук Б.** Головна умова успіху пенсійної реформи – це зайнятість і високі зарплати / Б. Зайчук // Дзеркало тижня. – 21 січня 2011 р. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/73723>
5. **Манів З. О.** Регіональна економіка: навч. посіб. / З. О. Манів, І. М. Луцький, С. З. Манів. – Львів: Магнолія, 2009. – 638 с.
6. **Онишко С. В.** Механізми забезпечення ефективності пенсійної реформи в Україні / С. В. Онишко, Л. С. Миргородська // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). – 2013. – Вип. 2. – С. 30 – 37.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. **Папієв М. М.** Реформування пенсійної системи в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.09.01 / М. М. Папієв; НАН України; Інститут демографії та соціальних досліджень. – К., 2004. – 176 с.

Науковий керівник – Касич А. О., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

REFERENCES

- Batchenko, L. V., and Dielini, M. M. "Rozvytok reformovanoi pensiinoi systemy Ukrainy ta ii vplyv na formuvannia mekhanizmu sotsialnoho samozakhystu naseleння" [Development of the reformed pension system in Ukraine and its influence on the formation mechanism of social self-defense of the population]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6 (2010): 188-194.
- Datsenko, V. V., and Tubilets, I. I. "Udoskonalennia systemy pensiinoho zabezpechennia v Ukraini" [Improving the pension system in Ukraine]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=998>
- Maniv, Z. O., Lutskyi, I. M., and Maniv, S. Z. *Rehionalna ekonomika* [Regional Economics]. Lviv: Mahnoliia, 2009.
- Onyshko, S. V., and Myrhorodska, L. S. "Mekhanizmy zabezpechennia efektyvnosti pensiinoi reformy v Ukraini" [Mechanisms to ensure the effectiveness of the pension reform in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Irpinskoi finansovo-iurydychnoi akademii (ekonomika, pravo)*, no. 2 (2013): 30-37.
- Ofitsiyni sait Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Papiiev, M. M. "Reformuvannia pensiinoi systemy v Ukraini" [Reform of the pension system in Ukraine]. *Dys. ... kand. ekon. nauk: 08.09.01*, 2004.
- Vynokhodova, S. H., and Dolhova, O. O. "Suchasni instrumenty pensiinoho zabezpechennia: komparatyvnyi analiz spozhyvchoho spryiniattia" [Modern tools pensions: comparative analysis of consumer perception]. *Biznes Inform*, no. 7 (2014): 159-165.
- Zaichuk, B. "Holovna umova uspikhu pensiinoi reformy – tse zainiatist i vysoki zarplaty" [The main condition for the success of pension reform – is employment and high wages]. <http://www.dt.ua/newspaper/articles/73723>